

Modanın Görsel Kültür ve Sanat Eğitimindeki Yeri(*)

Fashion in Visual Culture and Art Education

Melek Gökay (Yılmaz)
Selçuk Üniversitesi

Öz

Eğitimin sadece okul içinde olmadığı, okul dışında sürekli tekrar edilen bilgi akışlarıyla da belirli yönlendirici etkilerinin olduğu bilinmektedir. Okul dışında bireylerin bazen farkında bile olmadan eğitildikleri, yönlendirildikleri alanlardan birisi de görsel kültüre dayalı konulardır. Anlaşılması için, ayrıca okuma-yazma veya aynı dili kullanma gibi problemlerin azaltıldığı görsel kültür ürünlerinden birisi de modadır ve moda sürekli bir alışveriş ortamının sağlanmasında, oluşturduğu değişimlerle önemli bir yere sahiptir. Bu araştırmada moda kavramıyla insanlara aktarılan görsel etkilerin ve estetik beğenilerin neler olduğu, ulaşılmak istenen görsel kültür değerlerinin modayla uygulamaya nasıl yansıtılabileceği ilköğretim 7. sınıf öğrencileri seviyesinde araştırılmıştır. Konya'daki Mehmet Beğen İlköğretim Okulu'nda yapılan uygulama çalışmalarıyla öğrencilerin moda konusundaki bilgileri, modadan ne kadar etkilendikleri ve bunun farkında olup olmadıkları konusunda incelemeler yapılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Sanat eğitimi, moda ve sanat, görsel kültür eğitimi.

Abstract

It is well known that education is provided not only in schools but also in society through the continuous transfer of information. Individuals receive and education without noticing through visual culture information. Visual culture products involve fewer problems in understanding due to illiteracy and speaking languages differences. One of the results of visual culture is fashion design. Fashion design supplies a commercial demand by varying the trend in materials people use. It was decided to compare the values and aesthetic appreciation transferred through fashion with other visual culture influences in fashion design products in 7. Grade at elementary school level. To implement this project, short term site research was carried out at M.Beğen Elementary School in Konya. The students general knowledge of fashion, and whether the students recognize the influence of fashion on their lives were analyzed.

Key Words: Art education, fashion and art, visual art education.

Giriş

Moda görsel kültür kavramı içinde insanlar üzerinde oluşturduğu etki ve öğretiler çerçevesinde araştırılması gereken bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplum yapısını oluşturan bireylerin satın alacakları herhangi bir ihtiyaç malzemesini seçme şansı yakaladıklarında (birden fazla üretilmiş, farklı firmalara ait seçenek varsa),

para vererek alacakları ürünün hepsi aynı işlevi görmekteyken özellikle bir tanesini seçmeleri, onların estetik beğenileri ve tercihleri ile ilgilidir. Bu konuda Tunalı (1989) ihtiyaçtan dolayı satın alınmak istenen bir masa örneğini vermektedir. Tunalı "bir masayı alırken, onu yalnız kullanıma değerinin etkisiyle değil, sahip olduğu görüntü de hoşuma gittiği için satın almış bulunuyorum" kavramının öne sürülmesiyle "alınacak meta'nın varlığından başka, duyarlılığa dayalı bir yanı, estetik bir görüntü de olduğu ortaya çıkar" demektedir. İlgili araştırmasında yazar, "İhtiyaç dolayısıyla alınmak istenen her türlü mal "yalnız gereksinmesi duyulan bir değer değil, aynı zamanda alıcının sevgiyle, özlemlerle, kısa-

Yrd. Doç. Dr. Melek Gökay (Yılmaz), Selçuk Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Konya. mgokay@selcuk.edu.tr

* Bu yazıdaki görsel kültür üzerindeki araştırmaların Arizona (ABD) Devlet Üniversitesi'nde yapılmasına Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) kısa dönem burs vererek yardımcı olmuştur.

ca duygularıyla ilgi beslediği estetik bir değer olmalıdır. Bu gündelik araç-gereçleri kapsadığı gibi, insanın kıyafeti ve kullandığı eşyalar için de geçerlidir” sonucuna varmaktadır.

Ekonomi modayı, bir nesneyi eskimeden önce kullanılmış kılan sosyolojik ve ticari bir değişken olarak tanımlamaktadır. Gerçekten de tüketiciyi sürekli olarak tüketime zorlayan modanın temel prensibi ürünler eskimemişken, yeni teknolojik gelişmelere veya çevrede oluşan yeniliklere doğru çekilen tüketicide eskiye karşı bıkkınlık oluşturulması üzerine kurulmuştur. İnsan doğasındaki süslenme ve güzellik duygusu giyimin biçimlenmesinde ve çeşitlenmesinde de en önemli faktörler arasındadır. Moda mademki özellikle insan giyimi ve aksesuarları üzerine odaklanmıştır, tasarımı sırasında yaratıcı düşünce yeteneğinin yeterince gelişmiş olması iyi bir moda tasarımcısı veya endüstriyel tasarımcı için önemlidir. Bu tasarımcıların kendi profesyonel alanlarındaki özel bilgilerin yanında toplumun sanat anlayışı, görsel ve geleneksel kültür ürünleri üzerinde de eğitilmiş olmaları gerekmektedir. İlköğretim seviyesinde öğrencilerin dünya üzerinde yaşayan farklı kültürleri ve insanları bu açıdan değerlendirmeleri, dünyayı ve çevrelerini daha iyi algılayabilmeleri, anlamaları için önemlidir. Öğrencilerin kendi kıyafetlerini modelinden mi, renginden mi, yoksa diğer insanlara nasıl görüldüğüyle ilgili olarak mı seçtikleri beğenileri konusunda bilgi vermektedir. Beğenilerinin görsel kültür değerleriyle nasıl geliştiği konusunda bilgilendirilmeleri ise onların çevrelerini biraz daha iyi anlamalarını sağlamaktadır.

Öğrencilerin estetik beğeniyi kavramaları, onların seçtikleri günlük ihtiyaçlarını da etkileyeceği için estetik değerlendirmeyi öğrenmelerinde yarar görülmektedir. Okullarda üzerinde durulmayan fakat günlük hayatın içerisinde yer alan görsel etkiler öğrencilerin duygusal ve estetik açıdan farklı yönlere çekilmesine neden olabilmektedir. Öğrenciye her gün görsel ve yazılı basından ulaşan bu bilgi akışıyla öğrenci kendisine tarif edilen kalıplaşmış değerlerin dışına çıkamamaktadır. Bu değerleri kullanan üreticiler doğal olarak, insanlara iyi olarak gösterdikleri kendi ürünlerini tüketmeyi tavsiye etmektedir. Sadece markasına bakılarak alınan birçok ihtiyaç maddesi bu anlayışla yönlendirilen müşterilerde gelişen yeni değerlendirmelerin birer sonucudur. Bu aşamada vurgulanması gereken, her dönem değişimi öngören ve bu değişimle ürün satışının sürekliliğini sağlamaya çalış-

ılan moda anlayışı ve moda tasarımının, görsel kültür ve toplum yönlendirmesinde önemli bir yere sahip olduğudur. Giyim kuşamdan mimariye, kullanım eşyalarından günlük yemek türlerine kadar birçok konuyu etkileyen moda, bir anlamda oluşturduğu yeni değişimlerle insanlar farkında olsunlar veya olmasınlar onların belleğinde yerini almaktadır. Duncum (1999) ve Eisner’a (2001) göre, gördüğü görüntülerin (bina, park, peyzaj düzenlemeleri, çizgi filmler, tekstil tasarımları, bilgisayar oyunları, internet sayfa düzenlemeleri vb.) farklılığından insanların giyimine kadar birçok konu öğrencinin hemen çevresindeki görsel kültür değerlerini oluşturmada ve bu onun hayatında öğretilmeden zaman içinde kazanılarak gelişen, kendisine ait estetik bir anlayış oluşturmaktadır.

Görsel tasarımların öğrenciler tarafından değerlendirilebilmesi için bu konunun önemini vurgulamak, öğrencilere toplum içinde verilen moda kültürünü mümkün olduğu kadar okul içine çekerek onların bilinçlenmelerini sağlamak ve öğrencilerde geliştirilmesi istenen estetik değer yargılarının daha bilinçli olmasına yardımcı olmak onların geleceği için farklı sonuçlar doğuracaktır.

Moda Eğitiminin Uygulaması

Görsel kültürün okul çağı öğrencileri arasında nasıl algılandığı konusu dünyada yeni gelişmekte olan bir araştırma alanıdır. Bu konuda yapılan çalışmalara, Stokrocki’nin (2001) 16-19 yaşları arasındaki lise öğrencileri üzerinde yaptığı bir araştırma örnek verilebilir. Stokrocki bu araştırmasında, Arcadia Lisesi (Scottsdale, Arizona-ABD) öğrencilerinden bir kısmıyla (*Sanat-1* dersi alanlar), kapalı ve büyük bir alışveriş merkezinde buluşmuştur. Bu merkezdeki dükkânların vitrinleri ve iç tasarımları hakkında öğrencilerin düşüncelerini soran Stokrocki, onların görsel kültüre bağlı estetik değerlendirmelerini örnekleriyle belirlemeye çalışmıştır. Bu ve benzer araştırmalardan, öğrencilerin okulda ders olarak bilgilendirilmedikleri bir konuda sahip oldukları bilgileri ve becerileri yaşadıkları yakın çevreden ve farklı medya ürünlerinden kazandıkları hiçbir zaman unutulmaması gereken bir sonuç olarak ortaya çıkmaktadır.

Görsel kültür ürünleri içerisinde yer alan modanın öğrencileri nasıl etkilediğini araştırmak için Konya’daki Mehmet Boğen İlköğretim Okulu II. Kademesinde bir uygulama çalışması yapılmıştır. Bu deneysel araştırma 14’ü kız 11’i erkek toplam 25 öğrenciye uygulanmıştır. Sosyo-ekonomik yapısı orta ve alt seviyede olan öğren-

cilerin ortalama yaşı 12-13'tür. Bu araştırma çalışmasının başında uygulama yapılan sınıfın resim öğretmeni beni sınıfa tanıtmış ve öğrencilerin o günkü dersi benimle işleyeceklerini söylemiştir. Derste öğrencilerin konuşmaları ses alma cihazına kaydedilmiş ve atölye ortamında öğrenciler çalışırken fotoğrafları çekilmiştir. Araştırma yapılan sınıfta buluş yoluyla öğretim stratejisi uygulanmış, öğrencilerden hoşlarına giden kıyafetlerin neler olduğu sorulmuş, bu öğrencilerin giyim konusunda kendi beğenilerini ortaya koyarken nedenlerini de açıklamaları istenmiştir. Böylece öğrencilerin yaptıkları seçimlerle ilgili değer yargılarının nelere bağlı olduğu konusunda eğitsel değerlendirmeler yapılabilmıştır.

Bunlara ilave olarak, öğrencilere okullarında verilen resim-iş derslerinde kazandıkları çizim ve resim değerlendirme becerilerinin giyecek seçiminde etkili olup olmadığı da sorgulanmıştır. Hoşlarına giden kıyafetleri ve kullanım eşyalarını seçerken kendilerine ait değer yargılarını kullanan öğrenciler, acaba bu değerlendirme yeteneğinin ne kadarını eğitim gördüğü okulda, ne kadarını ailesinde ve ne kadarını çevresinde gördükleri ve yaşadıklarıyla (televizyon, radyo, vitrin, sokak, park ve normal günlük hayat) kazanmaktadır. Moda konusunda yapılan bu araştırma, iki ders saati sürmüş ve araştırmanın başlangıcında sınıftaki öğrencilere toplam beş soru yöneltilmiştir. Bu sorulara verilen cevaplar değerlendirildiğinde araştırma sınıfı için şu sonuçlar genellenebilir:

Soru: Sizce moda nedir?

Öğrenciler: Moda tanımını sadece 4 öğrenci giysiyle sınırlı tutmamıştır, diğer öğrenciler moda tanımını verirken giysi, kıyafet, toka ve takıyı örneklemiştir. Öğrencilerin % 70'i moda ve uyum kelimesini birleştirerek sorulan soruya cevap vermeye çalışmışlardır.

Soru: Kıyafetlerinizde en çok sevdiğiniz renkler nelerdir, neden?

Öğrenciler: Bu soruya verilen cevaplar arasında, bir erkek öğrencinin cevabı ilginçtir. Bu öğrenci "Genellikle ben siyah rengi severim; çünkü çoğunlukla erkekler bu rengi sever" demiştir. Diğer bir erkek öğrenci de Beşiktaşlı (Beşiktaş taraftarı) olduğu için bu rengi sevdiğini söylemiştir. Siyah rengi seçen bir başka erkek öğrenci bu rengin kendi üzerinde giysi olarak havalı ve asil durduğunu belirtmiştir. Diğer erkek öğrenciler ise genellikle mavi ve griyi ağırlıklı olarak tercih ettiklerini, çünkü bu renklerin kendilerine yakıştığını belirtmişlerdir. Kız öğrencilerden sadece 3'ü siyah rengi tercih etmiştir.

Bu öğrenciler siyah rengi seçmelerindeki nedeni, saç renklerine uygun olması ve yüzlerini daha iyi gösterdiğine inanmaları olarak göstermişlerdir. Diğer kız öğrenciler ise şu renkleri tercih ettiklerini söylemişlerdir: Kırmızı, mor, turuncu, eflatun, pembe ve sarı. Bu renkleri tercih etmelerinin nedeni olarak şunları söylemişlerdir: "Sevdiğim için", "yakıştığı için", "pembe renk içimi açan bir renk", "kırmızı çünkü yüzümü açıyor", "kırmızı çünkü çok tatlı ve güzel bir renk."

Soru: Ne tarz giyimden hoşlanıyorsunuz, neden?

Öğrenciler: Genelde spor giyimden hoşlandıklarını yazmışlardır; bu alanda tercihleri kot (jeans) pantolondur. Neden sorusu için genellikle "sporu sevdiğim için", "zayıf gösterdiği için", "daha rahat" cevapları verilmiştir. Bir kız öğrenci günlük hayat içinde hip-hop giyimden hoşlandığını belirtmiştir. Öğrenciler seyrettikleri çizgi filmlerin (çizgi film kahramanı olan pokemon resimlerinin tişörtlere basılması gibi), beğendikleri futbolcu, arkadaş, film artisti veya örnek aldıkları bir ailenin giyim ve saç tarzının kendilerini etkilediğini söylemişlerdir.

Soru: Hiç moda dergisi okuyup incelediniz mi? Giyeceklerinizi belirlerken, ilgili bilgileri nereden alıyorsunuz (Gazete, TV, dergi, vitrin ve diğerleri gibi)?

Öğrenciler: Sınıftaki erkek öğrencilerin hiçbirisinin moda dergisi incelemediği ortaya çıkmıştır. Bir kız öğrenci bir defa moda dergisi incelediğini belirtirken, 3 kız öğrenci magazin dergilerindeki kıyafetleri incelediklerini yazmışlardır. Diğer bir kız öğrenci örgü kazakları çok sevdiğini, eğer mağazada beğendiği bir kazak varsa onun benzerini örmeye çalıştığını, modelini çıkartabildiğini belirtmiştir. Öğrencilerin % 75'i ise televizyonda gördükleri ünlülerin kıyafetlerini beğendiklerini, fakat bu kıyafetlerin çok pahalı olmasından dolayı benzerlerinin ucuz olanını aldıklarını söylemişlerdir. Özellikle 2 erkek öğrenci TV-dizisinin adını vererek beğendikleri giysiyi tariflemişlerdir, "Deli Yürek dizisi ve bu dizideki erkek artistin takım elbisesi gibi giyecekler" demişlerdir. Diğer erkek öğrenciler ise beğendikleri futbolcuların isimlerini vererek onların giyim tarzına benzer kıyafetleri tercih ettiklerini belirtmişlerdir.

Soru: Hangi mağazaların vitrininden hoşlanıyorsunuz, neden?

Öğrenciler: İnceleme sınıfında; LCW'yi 3 öğrenci, Collezion'nu 3 öğrenci, Rodi'yi 2 öğrenci, Afra'yı 2 öğrenci, Abbate'yi 1 öğrenci söylemiştir. Diğer öğrenciler

ise şehir merkezinde bulunan orta ve alt gelir seviyesine hitap eden daha yerel sayılabilecek mağaza vitrinlerini söylemişlerdir. Öğrenciler bu mağazaların vitrinlerini sevmelerinin nedenini yeterince açıklayamamışlardır. Bu mağazalardaki kıyafetleri güzel bulduklarını ve onların renklerini beğendiklerini söylemişlerdir. Sadece 2 öğrenci mağaza vitrinlerinin düzenlenmesinden ve bunun farklılığından bahsetmiştir.

Soru: Modacı olmak ister misiniz, “Evet” mi “Hayır” mı, neden?

Öğrenciler: 5 kız öğrenci modacı olmak isterken sadece 1 erkek öğrenci modacı olmak istediğini belirtmiştir. Modacı olmak isteyen erkek öğrenci, babasının mesleğinin tuhafiyeci olduğunu, bir anlamda modacı sayıldığını yazmıştır. Kız öğrenciler ise şu yanıtları vermişlerdir: “Zevkimi herkes beğenir”, “kıyafetleri seviyorum ve bayanların daha güzel daha iyi gözükmelerini modacılar borçluyuz.” Bir kız öğrenci derste söz edilecek konudan haberdar olmuş gibi “Küçüklüğümden beri modacı olmak hayalimdir, en sevdiğim modacı Cemil İpekçi, çünkü eski uygarlıkları, Osmanlıyı andırdığı için” şeklinde cevap vermiştir.

Bu araştırmada kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre cevaplarını daha çabuk yazmaya başladıkları gözlenmiştir. Erkek öğrencilerin genellikle, önce düşünmeye ve ne yazacaklarına karar vermeye çalıştıkları izlenmiştir. Bu konuda öğrenciler yazmak yerine konuşabileceklerini söylemişlerdir. Bu davranış şeklinin ülkemizde öğrencilere verilen derslerin “ders anlatımı” şeklinde olması ve çoğunluğunun ezbere dayanan sınav sistemiyle değerlendirilmesi sonucu ortaya çıktığı düşünülmektedir. Ülkemizde uygulanan resim derslerinde de çoğunlukla ders konusunun açıklanması (anlatım) ve ilgili konuda resim yapma çalışmaları yer aldığı için öğrenciler kendilerine sorulan sorulara verecekleri bireysel cevapları yazarken zorlanmışlardır. Öğrenciler özellikle neden, niçin sorularından hoşlanmadıklarını, çünkü cevaplarının zor olduğunu söylemişlerdir. Eğer bu öğrenciler resim derslerinde sadece uygulama yapmayıp kendi beğenilerini, bir sanat eseri ve konu hakkındaki düşünce ve yorumlarını yazarak ifade etmiş olsalardı, bu araştırma sırasında sorulan sorulara cevap verirken daha az zorlanacaklardı.

Öğrenciler günümüz resim derslerinde kendilerine verilen konularda resim yapmaya çalışmakta, başladıkları resimleri de genellikle evlerinde tamamlamaktadırlar.

Resim derslerinde benzer konuların tekrarlanması ve “iyi” resim yapmanın “gerçek nesnelere benzeyenler” olarak öğrenilmesi yüzünden (genel toplum düşüncesi), kendilerini ifade edici anlatımlara hiç girmemekte ve öğrendikleri kalıp görüntülerin resmini yapmaktadırlar. Çünkü onlardan istenen okul sonrası girilecek özel nitelikli sınavlarda başarılı olmaktır ve bu sınavlarda resim konuları hiç yer almamaktadır. Bu nedenle öğrenciler için resim dersinde önemli olan notlarının yüksek olmasıdır. Cumhuriyet tarihimizde, resim-iş dersinin ilköğretim eğitimindeki yerini inceleyen Kurtuluş (2002) çok ilginç sonuçlara ulaşmıştır. Kurtuluş’un incelediği ders dağılım çizelgelerine göre 1926’dan itibaren ilköğretim okullarında uygulanan resim-iş dersinin toplam ders saatine oranı % 12,3’ten başlayarak gerilemiş ve günümüzde bu oran % 4,6’ya kadar düşmüştür. Bu oranlar ilköğretim okulları ders dağılımlarında resim-iş dersinin ağırlığını yitirdiğini göstermektedir. Halbuki genel kültürü ve eğitim seviyesi düşük ilköğretim-lise mezunlarının günümüzdeki durumu, bu okullarda düşünen, ezberden mümkün olduğunca uzak duran, bilgiyi nereden bulacağını bilen, problem değil çözüm üretken bireylerin yetiştirilmesinin önemini artırmıştır. Özer (1997) eğitim sistemindeki ezbere dayalı uygulamaları eski Sümerler, Yunanlılar, Mısırlılar, Osmanlılar ve günümüz dünya ülkeleri bazında incelemiş ve çağdaş ülkelerin son yıllarda halen uygulamakta oldukları ve kalıplaşmış zihinler üretken eğitim sistemlerinin yararlı olmadığını gördükleri için terk etmeye başladıklarını yazmıştır. Daha etkili ve gerçek hayattan uzak olmayan bir eğitim sisteminin ne olabileceği sorusu üzerinde duran eğitimcilerin önemle üzerinde durdukları konu; kendisini ve çevresini tanıyan, gördüğü nesnelere güzelliklerini algılayabilen, geçmişte yapılmış ve geleceğe aktarılacak her türlü nesne, eser, bilgi ve beceri konusunda hassas, günümüz dünyasında görsel etkilerin fazlalığı nedeniyle görsel kültür değerleri hakkında bilgileri daha da genişletilmiş insanların yetiştirilmesidir. Böylece insanlar, öğrendikleri diğer temel mesleki sosyal ve fiziksel değerleri (matematik, fizik, kimya, mekanik, siyaset bilimi, uluslararası ilişkiler, yönetim bilgisi vb.) kullanırken insanların mutluluğunun, estetik değerlerin nerede saklı olduğunu bilerek kullanacaklardır. Bu durumda resim-iş eğitiminin öğrencilerin genel kültür seviyesini yükseltmede ve onların estetik anlayışlarının geliştirilmesinde çok önemli bir yeri olacaktır.

Bu araştırma sırasında öğrenciler için not almanın önemli olduğu kanısı doğrulanmıştır. Çünkü öğrenciler yaptıkları tasarımlardan not alıp almayacaklarını sorgulama ihtiyacı içinde "Bizim bu yaptığımız tasarımlara not verecek misiniz? Notu siz mi, yoksa kendi resim öğretmenimiz mi verecek?" şeklinde sorular sorarak açıklama beklemişlerdir. Bu örnekler okullarınızda ezber eğitimin etkilerinin görülmesi açısından önemlidir. Son yıllarda Milli Eğitim Bakanlığı için hazırlanan değerlendirme raporlarında da bahsedildiği gibi okullarımızda verilen genel eğitim ve kültür, üniversite sınavına yönelik öğrenci yetiştiren günümüz eğitim sisteminde amacına ulaşamamaktadır. Ezbere dayalı yeteneklerin ödüllendirildiği bir okul sisteminden de (daha sonra bireysel çabalarla kendini yetiştirme fırsatı yakalayanlar dışında), kalıplaşmış düşünce ve çözüm yolları dışında yeni yaklaşımlar ve tasarımlar geliştiren araştırmacı ve problem çözücü insanların çıkmasını beklemek hiç gerçekçi olmamaktadır.

Araştırma ders uygulaması

Araştırma uygulaması sırasında öğrenciler kendilerine yöneltilen soruları cevaplandırdıktan sonra, modanın ne olduğu, neden yıllar içerisinde değişimlerin yaşandığı, toplumdan topluma kıyafetlerin ve beğenilerin neden değiştiği konularında öğrencilere yönlendirici sorular sorulmuş ve gelen cevaplarla karşılıklı olarak bilgiler aktarılmıştır. Daha sonra öğrencilerin moda üzerinde iklim özelliklerinin, ekonominin, popüler kültürün, daha önceki uygarlıkların etkisi üzerinde düşünmeleri sağlanmıştır. Bunun yanı sıra renklerin de moda üzerinde etkili olduğu belirtilerek renklerin sembolik (semiyotik pedagoji) anlamları üzerinde konuşulmuştur. Öğrencilere sorulan sorularla onların genelde renklere yüklenen sembolik anlamları doğru tahmin ettikleri gözlemlenmiş ve dünya üzerindeki farklı kültürlerin renkleri farklı sembolik anlamlarla değerlendirebilecekleri anlatılmıştır.

Öğrencilere bildikleri bir moda tasarımcısı olup olmadığı sorulduğunda ise, sadece 1 kız ve 1 erkek öğrenci "Cemil İpekçi" cevabını vermiştir. Cevap veren bu öğrencilerden erkek öğrenci Cemil İpekçi'yi magazin programında izlediğini, kız öğrenci ise onun tasarımlarını bildiğini, gazete ve TV'den onu ve tasarımlarını izlediğini söylemiştir. Dersin bu aşamasında Cemil İpekçi ve tasarımları hakkında kısa bilgi verilmiş, İpekçi'nin çoğunlukla Osmanlı dönemine ait kumaş ve giyim stillinden etkilendiği belirtilerek son defilesinde yer alan tasarımları gösterilmiştir. İpekçi'nin son tasarımlarını Os-

manlı minyatür sanatçısı Levni'nin yapmış olduğu minyatürlerdeki bayan figürlerinin üzerinde yer alan kıyafetlerden etkilenerek hazırladığı belirtilmiştir (İpekçi, 2003). Bu arada öğrencilere minyatür nedir diye sorulmuş, sınıfın % 90'ı bu soruya doğru cevap vermiştir. Bunun nedeni araştırıldığında, öğrencilerin minyatür konusunu kısa bir süre önce sınıflarında ders olarak işlemiş oldukları öğrenilmiştir. Levni'nin yapmış olduğu minyatürlerle Cemil İpekçi'nin tasarımlarının eleştirisi yapılmıştır. Tasarımların benzerlikleri ve İpekçi'nin kendi yorumunu nasıl yansıttığı üzerinde durulmuştur. Uluslararası üne sahip modacı Valentino'nun da "Etrüsk" sanatından esinlendiği anlatılmış ve Valentino'nun bu etkiyle tasarladığı bir eseri üzerinde konuşulmuştur. Bu bilgilerin değerlendirilmesinden sonra öğrencilere modanın sadece giyimle sınırlı kalmadığı belirtilmiştir. Öğrenciler dersin sonunda insanların ihtiyacı olan her türlü eşyada, mekânda da (saat, bilgisayar, çanta, eldiven, ayakkabı, cep telefonu, araba, mobilya, ev, saç, gözlük, aksesuar, şehir ve bahçe düzenlemesi gibi) moda etkisinin olabileceğinin farkına varmışlardır.

Moda konusunda öğrencilerle yapılan bu araştırmanın uygulama aşamasında öğrencilerden kendilerini birer modacı gibi düşünmelerini ve kendi tasarımlarını oluşturmaları istenmiştir. Öğrencilere tasarlayacakları ve resmini çizecekleri kıyafetler konusunda diğer gerçek tasarımcılar gibi istedikleri şeylerden esinlenebilecekleri belirtilmiştir. Öğrenciler çizimlerini yaparken siyah keçeli kalem ve suluboya kullanmışlardır (Şekil 1).

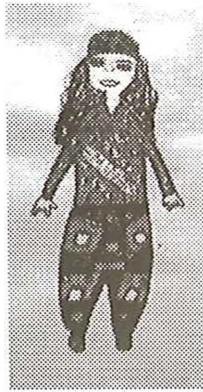
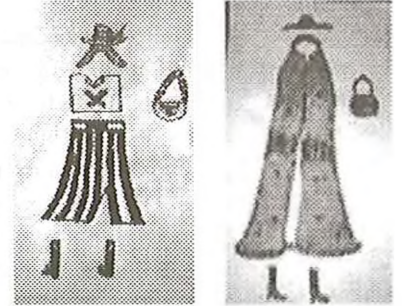
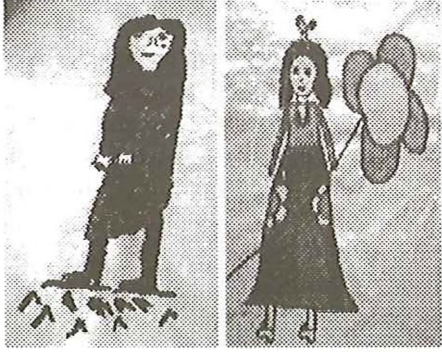
Araştırma yapılan sınıftaki öğrencilerin genelde esin kaynağının doğa olduğu (çiçek motifleri, kelebekler, sonbahar esintileri gibi) görülmüştür. Kız öğrenciler erkek öğrencilere göre daha çok detay çizimlerle uğraşmış ve dekoratif öğeler kullanmışlardır. Kız öğrencilerin ta-

Şekil 1. M. Beğen İlköğretim Okulu öğrencilerinin moda konusunda yapılan araştırma dersi sırasında bireysel tasarımlarını yaptıkları anlar.

sarımlarında ince detayları da gösterecek şekilde, kıyafet üzerindeki motifleri çizdikleri ve aynı titizlikle de boyamasını yaptıkları gözlenmiştir. Erkek öğrenciler ise, daha rahat çalاکalem diyebileceğimiz bir tarzda tasarımlarını yapmışlardır. Erkek öğrencilerden sadece biri bayan kıyafet tasarımı (kelebek formunda) çalışmıştır. Bir erkek öğrenci ise sosyal bilgiler ders öğretmeninin giyim tarzını beğendiğini, onun giydiği tarzda çizgili takım elbise tasarlamaya çalıştığını belirtmiştir. Yine bir erkek öğrenci tarihi yansıtan kıyafetleri sevdiğini söyleyerek Osmanlı dönemine ait bir tasarım yapmıştır. Diğer erkek öğrenciler ise cepli rahat kıyafetleri ve beğendikleri futbol-

cuların saç ve giyim tarzında tasarımlarını yapmışlardır. Futbolcuların giyim tarzının erkek öğrencileri etkilemesi, en ciddi günlük gazetelerde bile son 4-5 sayfanın büyük fotoğraflarla futbola ayrıldığı bir ülkede yadırganmaması gereken bir durum olarak ortaya çıkmaktadır. Kız öğrenciler spor giyimden hoşlandıklarını yazmalarına rağmen, yapmış oldukları kıyafet tasarımlarında ağırlıklı olarak (%95) gece kıyafetlerini tercih etmişlerdir. Diğer tasarımlar ise hip-hop giyim tarzında (öğrencilerin kendi ifadelerine göre); bol, büyük cepli rahat kıyafetlerdir. Öğrencilerin bu uygulama sırasında tasarladıkları kıyafetlerin bir bölümü Şekil 2'de gösterilmiştir.

Şekil 2. Öğrencilerin sevdiklerini söyledikleri ve tasarımını yaptıkları kıyafetler.

Tasarımlarını yaparken kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha istekli çalıştıkları gözlenmiştir. Özellikle bir kız öğrenci stilist olmak istediğini, evlerinde bu konuda çok çizimi olduğunu hatta çizimlerinden bazılarını yayınlanması için gençlik dergilerine gönderdiğini söylemiştir. Bu öğrencinin tasarladığı kıyafeti taşıyan figürün bir ayağını önde duracak şekilde çizmeye çalışması, öğrencinin daha önceden bu tip çizimleri incelediğini ve bazı çizim formlarını ezberlediğini göstermektedir. Sınıfta yapılan tasarımlarda genelde insan yüzleri gülümseyen bir ifade ile çizilmiştir. Sadece bir kız öğrenci çiziminde sarı saç rengini kullanmıştır. Nedenini de “bu renk saçları sevdiğim için” diye açıklamıştır. Sınıfın tamamı tasarladıkları çizimlere, kıyafetleri taşıyacak figürün başını çizerek başlamışlar, göz, kaş, burun, ağız, saç ve boyundan figürün ayağına kadar bunu detaylı bir şekilde işleyerek uygulamışlardır.

Sınıfta sadece 3 kız öğrencinin tasarımlarındaki figürlerde hareket vardır (bir elin beli tutması, iki kolun arkaya doğru yönelmesi gibi). Moda tasarımı uygulamasında sınıftaki 7 öğrenci sadece kıyafet tasarımı yaparken, 18’i insan figürü çizerek bunun üzerine tasarımı yerleştirmişlerdir. Tasarımlarında insan figürü kullanmayan 7 öğrenciye, neden sadece kıyafetleri çizdikleri sorulduğunda, insan figürü çizemediklerini, insan figürü çiziminin çok zor olduğunu belirtmişlerdir. Öğrencilerin çoğunluğu, kıyafet çiziminin aynı zamanda insan figürü çizmelerine de yardımcı olduğunu söylemişlerdir. Figür çizerken acaba yanlış mı yaparım korkusunu yaşadıklarını, fakat bu çizimde böyle bir sorunu düşünmediklerini belirtmişlerdir.

Araştırma uygulamasının sonunda öğrencilere bu dersten nasıl bir izlenim edindikleri sorulduğunda, hip-hop tarzında tasarım yapan kız öğrenci sevinçle “Böyle çizebileceğimi hiç tahmin etmiyordum” şeklinde ifade kullanmıştır. Diğer öğrencilerden de “Doğayı daha iyi gözlemlemeye başladım”, “Bizim de kendi kıyafetlerimizi çizmemiz ilginçti” gibi cevaplar alınmıştır. Bireysel kimliğin bulunması ve anlatımlarda öznelliğin yakalanması, öğrencilere kazandırılması düşünülen önemli eğitim aşamalarındandır. Öğrenciler tasarımlarını yaparlarken çizimin ve rengin (anlatımsal) duygusal etkilerini de öğrenmiş olmaktadır. Öğrenciler

anlatamadıkları, yazıya dökemedikleri birçok duyguyu ve hissi resim yoluyla kendi moda tasarımlarında verebildiklerinin farkına varmışlar, kendi dünyalarını resme aktarabilmenin heyecanını yaşamışlardır.

Sonuç ve Değerlendirmeler

İnsanlar hem diğerlerinden farklı olabilmek hem de beğendikleri bazı insanlara benzemek için modayı izlemektedir. İklim, çevre koşulları, ekonomi, savaş, barış, statü, güzellik fikri, sinema filmleri ve daha birçok parametre insanların yaşama tarzını ve modayı etkilemektedir. Araştırma yapılan sınıf öğrencileriyle moda ve insanların yaşama tarzındaki değişikliklerin tartışılması, onların bu konularda neler düşündüklerini ve görsel kültür dünyası içerisinde yer alan moda tasarımcılarının insanların hayatını ve tarihsel, sosyal ve çevresel faktörlerin görsel sanatı ve sanatçıyı nasıl etkilediğini göstermesi açısından belirleyici örnekler oluşturmuştur. Bu tür uygulamalarla kendi kişiliğinin ve benliğinin farkına varan öğrenciler, problem çözme yeteneklerini geliştirirken, kendi kararlarını ve düşüncelerini kendi eserlerine aktarabilmenin mutluluğunu yaşayacaklardır. Öğrencinin bunu bir davranış haline dönüştürmesi ve gelecekteki yaşamında bunu yansıtması kaçınılmazdır. Böylece öğrenciler bu ve benzeri etkinliklerle, kendi yaşantıları ve görsel sanat eserleri arasında daha geniş anlamda ilişkiler kurabileceklerdir.

Son yıllarda geliştirilen, öğrenciyi verilen kalıplaşmış bilgi ve çözüm yöntemlerini alan bir unsur olarak görmenin zararlarını azaltmaya çalışan yeni eğitim sistemlerinde, öğrenciye neyi bileceği ve düşüneceğini değil, çözüm üretmek için nasıl düşüneceğinin öğretilmesi amaçlanmaktadır. Bu sistemde amaçlanan en önemli özellik öğrencinin gereksinim duyduğu bilgiyi nasıl, nereden ve hangi şartlarda elde edebileceğini öğrenmesidir. Okullarda izlenen eğitim-öğretim müfredat programları belirli temel amaçları gerçekleştirmek için planlanmalı ve yaşayan bir canlı olarak algılanmalıdır. Böylece müfredatlar, gelişen yeni eğitim yöntemlerine kendilerini uyarlamakta geç kalmamış olacaklardır. Bu müfredatların toplumdaki değişimlere bağlı olarak gündemi takip etmesini ve yaşanan çağa uyum sağlanmasını kolaylaştıracaktır.

Kaynakça

- Duncum, P. (1999). A case for an art education of everyday aesthetic experiences. *Studies in Art Education*, 40 (4), 295-311.
- Eisner, E.W. (2001). Should we create new aims for art education. *Art Education*, Sept. 2001, 6-17.
- İpekçi, C. (2003). *Moda*. Retrieved January 11, 2003 (de indirildi) from World Wide Web: <http://www.sevebsitesi.net%2Fbayan%2Fce.ipekci.html>
- Kurtuluş, Y. (2002.) *Milli Eğitim Eğitim-Sanat-Kültür Dergisi*, 154 Kış-Bahar, 53.

- Özer, Z. (1997) Düşünen, tartışan, çözüm üreten toplum için etkin öğrenme. *Bilim Teknik Dergisi*, TÜBİTAK, Haziran 1997, 355, Ankara.
- Stokrocki, M. (2001) Adolescents' aesthetic values in the shopping mall. *Art Education*, 54 (2), 18-23.
- Tunalı, İ. (1989) *Estetik*. İstanbul: Remzi Kitapevi.

Geliş	12 Mayıs 2003
İnceleme	25 Mayıs 2003
Kabul	24 Mayıs 2004